

Н. М. Авшенюк

РОЗВИТОК ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ РИНКІВ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Упродовж останніх декількох десятиліть вища освіта швидкими темпами набуває ознак бізнесу глобального масштабу, адже її міжнародний фінансовий оборот оцінюється експертами Світової організації торгівлі (СОТ) у 40 млрд. доларів США і становить 3 відсотки від загального експорту послуг за підрахунками американського дослідника Джеффри Олдермана [4, с. 48]. Серед найважливіших чинників, котрі зумовлюють розвиток систем вищої освіти у означеному напрямі, є процеси глобалізації та лібералізації.

Глобалізацію зазвичай учені визначають як неперервний історичний процес універсалізації й гомогенізації світу через посилення відкритості кордонів [3, с. 8]. У плані вищої освіти ми можемо охарактеризувати глобалізацію як зовнішню макросоціоекономічну тенденцію, завдяки якій національні провайдери вищої освіти, що донедавна були обмежені у наданні своїх послуг державними кордонами певних країн, отримали можливість, зокрема, експортувати освітні послуги в інші країни. Аналіз літератури з проблеми дослідження показує, що глобалізація має безпосередній та опосередкований вплив на системи вищої освіти: перший стосується переважно збільшення фінансування науково-освітньої сфери завдяки додатковим інвестиціям, другий – пов'язаний з необхідністю встановлення відповідності здобутих студентами знань і навичок потребам ринку праці, що швидко змінюється з економічної та технологічної точок зору. Отже, глобалізація, будучи суттєвим викликом для систем вищої освіти, одночасно надає їм значні можливості для інноваційного поступу. Одним із таких напрямів науковці визначають прискорений розвиток транснаціональної вищої освіти, який, на думку ад'юнкта-професора Торонтського університету Джейн Найт, відбувається у контексті:

- зростаючого попиту на вищу освіту переважно у суспільствах, де знання мають першочергове значення;
- запровадження маркетингового та комерційного підходу до функціонування освіти у міжнародному вимірі;
- очевидного посилення інституційного та програмного типів освітньої мобільності;
- підвищеної технологічності використання інформаційно-комунікаційних технологій у сфері освіти [6, с. 23].

Інший чинник – лібералізація – полягає передусім в автономізації вищих навчальних закладів, тобто наданні їм широкого кола повноважень у виборі стратегії власного розвитку: фінансової, освітньої, стратегії міжнародного співробітництва тощо. Процес лібералізації вищої освіти тісно пов'язаний зі створенням глобального ринку освітніх послуг, який сформувався в останні десятиліття за допомогою фінансової стратегії прямих іноземних інвестицій (ПІІ) та розвитку електронної форми торгівлі [3, с. 8]. Так, влада Китаю активно залучає ПІІ у сектор вищої освіти як засіб сталого розвитку її потужності та розширення можливостей. Англійський університет м. Ноттінгем, оцінивши переваги такої політики, у вересні 2004 р. відкрив перший

іноземний навчальний заклад у цій країні. Австралійський університет Нового Південного Уельсу 2007 р. заснував свою філію в Сінгапурі, наслідуючи в цьому приклад інвестування Чиказького університету та Університету Невади. Центральна Азія також є одним з регіонів, що швидко розвиваються і широко залучають ПШ у вищу освіту. Прикладом цього може бути Освітнє Містечко, розташоване у передмісті столиці Катару Досі, яке містить кампуси провідних університетів світу, серед яких Техаський університет, Корнельський медичний коледж та Джорджтаунський університет (США). У Південній Африці розташував свій кампус австралійський Університет Монаш, у той час як в Австралії американський Карнегі Меллон Університет розвиває власні освітні програми в м. Аделаїда. А Геріот-Веттський університет з Великої Британії надає у дистанційній формі навчальну програму з бізнес-адміністрування в американському університеті на території африканської країни – Єгипту [7, с. 2]. На наш погляд, зазначені приклади красномовно ілюструють усю комплексність та складність відносин між партнерами у наданні послуг транснаціональної освіти та дозволяють розглядати вищу освіту як важливий сегмент міжнародної торгівлі.

Багаторічний досвід розвитку транснаціональної освіти у провідних країнах світу (переважно англомовних – США, Великої Британії, Канади, Австралії), на наше переконання, є надзвичайно **актуальним** для України, де відсутність чіткої національної стратегії формування ринку освітніх послуг у сфері вищої освіти визначає низький обсяг їх експорту, низькі темпи розвитку міжнародних освітніх програм і, відповідно, ускладнює ефективну інтеграцію вітчизняної вищої школи у загальноєвропейський та світовий освітній простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині науково-освітня реальність характеризується поширенням досліджень щодо набуття вищою освітою транснаціонального й комерційного вимірів у зв'язку з посиленням інтересу до глобалізації суспільних відносин, зокрема у роботах європейських (Л. Вербік, Р. Гарретт, Л. Йоківірта, К. Кембелл, О. Сьоренсен) американських (Ф. Альтбах, С. Джонстон, Ю. Ітон, Дж. Олдерман), канадських (А.-Д. Грегор, Дж. Найт, Д. Робінсон), австралійських (Е. Арена, Р. Вінтер, Г. Гарман, В.-А. Купер, В.-А. Нейду), російських (Д. Білібін, І. Зорников, М. Карпенко, М. Ларіонова), українських (В. Кремень, В. Луговий, Н. Ничкало, А. Сбруєва, Ж. Таланова) науковців. Проте вивчення чинників та напрямів розвитку транснаціональної вищої освіти в економічному вимірі її розвитку, на нашу думку, є недостатнім, що спонукає нас до наукових розвідок у цьому напрямі.

У світлі зазначеного **метою** нашої статті є аналізування основних форм надання транснаціональних освітніх послуг в умовах глобалізації. Для досягнення окресленої мети маємо, по-перше, з'ясувати актуальний стан функціонування міжнародного ринку освітніх послуг, а по-друге, схарактеризувати основні форми транснаціональної вищої освіти, що розвинулися в контексті лібералізації освітньої сфери.

Виклад основного матеріалу. Для повного розуміння впливу лібералізації економіки на систему вищої освіти насамперед необхідно докладніше ознайомитися з метою цього процесу, сутністю його принципів, структурою організацій, механізмами та угодами. Ключовим виміром сучасної глобальної економіки є те, що в ній вузькоспеціалізована та поширювана інформація, знання й технології поєднуються з традиційними економічними цінностями: землею, працею, капіталом і підприємництвом. Александер Д. Грегор, експерт з Манітобського університету (Канада), характеризує цю економіку:

❖ знаннево інтенсивним виробничим процесом,

- ❖ інтернаціоналізованим ринком праці,
- ❖ всезростаючою важливістю людського капіталу як суми вмінь, знань та досвіду громадян,
- ❖ швидким розширенням інфраструктури відносно недорогих, надійних, доступних та миттєвих комунікаційних технологій [5, с. 8].

Сформована глобальна економічна система структурується багатоаспектними міжнародними угодами, юридичними рамковими документами, регуляторними механізмами, які управляють транскордонними економічними транзакціями й у такий спосіб змінюють сутність національних і регіональних відносин та договорів. Унаслідок цього на державну політику в галузі вищої освіти мають обоюсторонній вплив регіональні економічні пріоритети, локальні цілі розвитку та глобальні перспективи.

Так, 1947 р. в Женеві 23 країнами, включаючи США, Канаду, Велику Британію, Австралію, Японію, Нову Зеландію та держави Західної Європи, було підписано Генеральну угоду щодо митних тарифів і торгівлі (GATT – General Agreement on Tariffs and Trade). Саме цей документ на довгі роки став найважливішою торговельною угодою, що регулювала функціонування глобальної економічної системи. У першому розділі Угоди було визначено так званий статус найбільш сприятливої нації (most-favored-nation status) як базовий принцип недискримінаційного ставлення до імпорту товарів з різних країн у межах всієї торговельної системи [5, с. 10]. Цим правилом і досі послуговуються усі країни-члени СОТ, відповідно до якого вони не повинні перешкоджати імпорту товарів і послуг на своїй території.

З часу ратифікації GATT Секретаріат, як спеціально сформований керівний орган цієї угоди, провів вісім раундів переговорів та виробив рамкові документи для сприяння розвитку багатосторонньої світової торгівлі. Як свідчить аналіз фахової літератури, перші сім переговорів стосувалися лібералізації торгівлі, переважно товарами серед індустріально розвинених країн. У результаті цих зустрічей з кінця 40-х рр. до початку 90-х рр. XX ст. мито на імпорт у зазначених країнах було зменшено з 38 до 3,9 відсотків. Однак міжнародна торгівля послугами, що на початку 80-х рр. почала набирати стрімких обертів в умовах постіндустріальної економіки, не отримала належної уваги у чинних регуляторних практиках GATT. Отже, усвідомлюючи необхідність подальшої лібералізації відносин у глобальній світовій економіці, Секретаріат GATT у 1987 р. скликає восьмий Уругвайський раунд багатосторонніх торговельних переговорів, який завершується епохальними змінами:

- по-перше, створенням у квітні 1994 року СОТ на основі договору 135 країн світу;
- по-друге, виробленням рамкового документу про лібералізацію торгівлі послугами [5, с. 11].

Заключна декларація цих переговорів, зокрема, зазначає, що “... переговори у цій сфері повинні бути направлені на створення багатосторонньої системи принципів і правил для торгівлі послугами, включаючи розробку можливих зобов’язань в окремих секторах, з метою розширення торгівлі на умовах прозорості та прогресивної лібералізації та як засіб забезпечення економічного зростання всіх торговельних партнерів і країн, що розвиваються. Така система повинна поважати політичні цілі, закладені у національних законодавствах, що стосуються регулювання послуг, беручи до уваги діяльність відповідних міжнародних організацій” [1, с. 261].

У подальшій розробці запропоновані правила знайшли своє відображення у Генеральній угоді з торгівлі послугами (так званій GATS – General Agreement on Trade

in Services) – багатосторонньому договорі, що регламентує правила міжнародної торгівлі послугами. Цей документ містить загальні правила, що стосуються прозорості стандартів торгівлі, та конкретні положення про порядок доступу іноземних постачальників на місцеві ринки. GATS – це перша багатостороння угода, яка встановлює правила управління міжнародною торгівлею та інвестуванням у сфері послуг. Правила GATS розповсюджуються на індустрію послуг, включаючи освіту, яка здійснює міжнародні транзакції, шляхом пересилання висококваліфікованого персоналу, технічної інформації чи фінансів через національні кордони різних держав або шляхом надання послуг іноземним суб'єктам через розташовані за кордоном філії. Генеральна угода складається з трьох основних компонентів:

- 1) системи правил, що регулює торгівлю й інвестування в послуги;
- 2) набору додаткових документів, в яких країни-члени СОТ підтверджують свою відповідальність за дотримання встановлених правил, зокрема у специфічних секторах сфери послуг;
- 3) додатків та допоміжних службових рішень, які доповнюють правила розлогіми деталями та визначають низку заходів, передбачених до виконання.

У цілому ж, – наголошує Олав Соренсен, – Генеральна угода з торгівлі послугами розроблялась як засіб визначення правових рамок для торговельних інструкцій з чіткою термінологією і процедурами. Стосовно освітньої сфери вона більшою мірою відображає відповідь на глобалізацію освітніх ринків, а не розглядається як засіб глобальної торгівлі освітою. Адже, згідно з її основними положеннями, реєстрація та система видачі дозвільних документів має бути доступною для всіх постачальників послуг: внутрішніх та іноземних, державних та приватних, що, по суті, гарантує рівні умови місцевим та міжнародним освітнім інституціям з боку урядових та акредитаційних організацій [9, с. 8].

Залучення прямих іноземних інвестицій в освіту у сучасній фаховій літературі називається “транснаціональною” або “офшорною” освітою, яка є одним із типів міжнародної торгівлі освітніми послугами. Так, відповідно до класифікації Генеральної угоди з торгівлі освітніми послугами, нині у світі функціонує чотири типи таких послуг, а саме:

1. Транскордонний експорт/торгівля освітніми послугами (cross-border supply) здійснюється, як правило, за допомогою телекомунікацій, що переносять послуги через кордони, на кшталт дистанційного навчання.

2. Пересування крізь кордони споживача освітніх послуг/студентська мобільність (consumption abroad) полягає в індивідуальному переїзді студентів для отримання кваліфікації та диплому.

3. Прямі іноземні інвестиції як комерційна присутність (commercial presence) передбачає наявність зарубіжного провайдера у певній країні з метою надання/розповсюдження освітніх послуг.

4. Пересування крізь кордони безпосереднього носія освітніх послуг (presence of natural persons) означає переїзд професорсько-викладацького складу до іншої країни для викладання [5, с. 12].

Глобальний ринок освітніх послуг у сфері вищої освіти, що надаються традиційними інституціями вищої освіти, продовжує розширюватися, про що свідчить зростання кількості студентів, які навчаються за кордоном (другий тип класифікації); кількість іноземних викладачів, запрошених ВНЗ для читання лекцій та проведення наукових досліджень (четвертий тип класифікації); посилення міжнародного маркетин-

гу курикулумів, підручників та програм дистанційного навчання (перший тип класифікації); а також збільшення кількості філій кампусів, заснованих у зарубіжних країнах (третій тип класифікації).

Необхідно зазначити, що четвертий із зазначених типів тісно пов'язаний з транс-кордонною торгівлею професійними послугами (cross-border trade of professional services). Це насамперед здатність висококваліфікованих фахівців, акредитованих в одній країні, успішно працювати в іншій. Це також означає, що фахівець певної національності, який здобув освіту і кваліфікацію за кордоном, може працевлаштовуватися на батьківщині, у країні свого походження та постійного проживання. У минулому, до прийняття Генеральної угоди щодо торгівлі послугами, цей аспект міжнародних відносин регулювався переважно національною міграційною політикою та здатністю іммігрантів працевлаштовуватися за кордоном. Нині, за умов глобалізації та постійного пересування фахівців між транснаціональними компаніями, при наданні професійних послуг у міжнародному масштабі дотримуються тих ж правил, що і при транскордонній торгівлі освітніми послугами.

Ретельне ознайомлення з документами свідчить, що відповідно до GATS торгівля освітніми послугами класифікується за п'ятьма категоріями: 1) початкова освіта, 2) середня освіта, 3) вища освіта, 4) освіта дорослих, 5) інші освітні послуги. А відповідно до світової практики вплив Генеральної угоди поширюється переважно на останні три категорії, оскільки згідно з чинним законодавством більшості країн світу саме інституції вищої освіти традиційно мають більшу фінансову й академічну автономію і меншою мірою підзвітні урядовим структурам, за винятком питання забезпечення якості освіти. Надання послуг у галузі вищої освіти здійснюється за трьома основними напрямками:

1) новітні навчально-методичні засоби вищої освіти: комерційні навчальні посібники та методики професійної підготовки, а також засновані корпораціями провайдери вищої освіти;

2) нові методи надання освітніх послуг: дистанційне навчання через мережу Інтернет, радіо та телебачення;

3) нові освітні заходи, переважно пов'язані з наданням навчального консультування та освітнього тестування, послуг щодо програм обміну студентами та допомоги при навчанні за кордоном [5, с. 16].

У цілому, вивчення джерел за темою дослідження дає змогу стверджувати, що педагогічне співтовариство демонструє критичне ставлення до торгівлі освітніми послугами. На його думку, включення освіти до Генеральної угоди з торгівлі послугами зміщує акцент у традиційному сприйнятті освіти як суспільного блага на ставлення до неї, як до товару. Враховуючи стрімке зростання кількості провайдерів вищої освіти на міжнародній арені, результатом надання їм вільного доступу на освітній ринок певної країни чи регіону може стати наповнення його продукцією сумнівної якості. Саме такі побоювання фактично стоять на заваді поширенню зобов'язань GATS на сферу освітніх послуг. Зауважимо, що прихильники й опоненти включення освітніх послуг до GATS будують свої міркування на тому, що деякі країни застосовують надто агресивну стратегію міжнародної експансії з метою забезпечення ринків для власної освітньої індустрії за умов широкої комерціалізації освіти. На думку експертів, це є основною причиною того, що більшість країн намагається не прискорювати лобювання цього процесу. Іншим чинником є обмежені можливості профільних міністерств освіти щодо

впливу на визначення національних позицій та захисту інтересів своєї сфери діяльності [8, с. 6].

Проте досвід надання освітніх послуг в міжнародному контексті показує, що жодна країна-учасниця GATS не досягла великих успіхів у просуванні до вільного освітнього ринку. Провідні провайдери транснаціональної вищої освіти переконані, що навіть за умови, коли всі країни водночас вирішать відкрити свої освітні ринки відповідно до вимог GATS, у результаті виникне не вільний, ліберальний ринок, а такий, що діятиме у жорстких обмеженнях. Адже глобальна торгівля в галузі освіти динамічно розвивається, що спричиняє потребу в засобах її регуляції, без яких вона перетворюється на серйозну загрозу для споживачів – студентів та незахищених органів управління освітою більшості країн [9, с. 8].

З іншого боку, для молоді з тих країн, де уряд не має можливостей запропонувати їм гідні освітні послуги вдома, освіта за кордоном або з-за кордону залишається єдиним доступним варіантом. Зважаючи на такі обставини, не зовсім правильно є, на наш погляд, заборона торговельних відносин у сфері освіти. Натомість необхідно докласти зусиль і виробити такі правила, які б дозволяли максимально використовувати зиски й переваги транснаціональної освіти за умови різнобічного контролю й попередження небажаних наслідків. Так, нині ми є свідками формування одночасно двох феноменів: транснаціонального та глобального освітніх просторів, які, розвиваючись паралельно, впливають один на одного. При цьому транснаціональний освітній простір можемо розглядати як певну “територію” перевірки якості освітніх послуг у регіональному масштабі для подальшого глобального поширення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Поділяючи думку науковців про те, що сучасний процес реструктуризації глобальної економіки відбувається на тлі визначення ролі національної держави (зокрема й у розвитку вищої освіти) та адаптації цієї ролі до швидкоплинних змін світового масштабу [5, с. 8], підсумуємо викладений матеріал. Зміна ролі національної держави великою мірою залежить від встановленого глобального економічного порядку. Однак ми переконані, що кожна національна держава, відповідаючи на виклики наднаціональних сил, має зберегти свої позиції у трьох основних сферах, а саме:

- надання суттєвої підтримки у формуванні лідерсько-управлінського корпусу;
- встановлення балансу у розподіленні й розміщенні державних ресурсів та доступного приватного капіталу;
- розвиток та запровадження необхідних й відповідних ситуації регуляторних стратегій і механізмів.

У сучасному світі майже всі країни усвідомили роль освіти як базової компоненти суспільства знань в розвитку національної держави. Нині, в умовах активної трансформації соціуму в суспільство знань, постає необхідність у підвищенні частки економічно активного населення з вищою освітою до 60 відсотків. Адже за результатами соціологічних досліджень, у процесі розвитку цивілізації – від античної формації до постіндустріальної, потреба в освічених громадянах зросла у 2000 разів. Однак сьогодні демонструє дещо інші показники: навіть в економічно розвинених країнах, зокрема у США, вони ледь сягають 30 відсотків, а у країнах, що розвиваються, становлять 1–3 відсотки [2, с. 35]. Переконані, що вирішення проблеми підвищення рівня освіти, принаймні в цих країнах, може здійснюватися завдяки транскордонній/транснаціональній освіті.

Вивчення досвіду торгівлі освітніми послугами в різних регіонах світу з фінансового, технологічного, соціально-політичного боків показує, що на разі транс-кордонна освіта - це один із найперспективніших способів експорту освітніх послуг. В Україні є всі шанси стати успішним експортером на глобальному ринку завдяки транскордонній освіті з використанням інформаційно-комунікаційних технологій навчання, інвестуючи фінансові ресурси не в будівництво й обслуговування кампусів на території інших країн, а в сучасні інформаційні технології й розвиток нової дидактики. Для суттєвої активізації України на світовому освітньому ринку необхідно скоординувати діяльність фахівців на національному, регіональному та інституційному рівнях, що сприятиме:

- ◆ виробленню і проведенню єдиної національної політики й координації діяльності основних суб'єктів забезпечення експорту освітніх послуг (Міністерство освіти й науки, молоді та спорту України, Міністерство закордонних справ України, обласні органи влади, ВНЗ);
 - розробленні й затвердженню цільової національної програми розширення експорту освітніх послуг на найближчу, середньо- та довгострокову перспективу з державним фінансуванням (частковим);
 - наближенню змісту й якості української вищої освіти до світових стандартів, активному впровадженню нових інформаційних технологій, дистанційного навчання;
 - активізації роботи з укладання угод із зарубіжними країнами щодо співробітництва у сфері вищої освіти та визнання дипломів українських ВНЗ;
 - уточненню нормативно-правової бази міжнародної діяльності української вищої школи, зокрема щодо регламентації відносин між українськими та зарубіжними суб'єктами партнерства з урахуванням вимог світової практики, що забезпечуватиме повноправну участь українських ВНЗ на міжнародному ринку науково-технічної праці й освітніх послуг;
 - створенню загальноукраїнської організації, яка б сприяла експорту освітніх послуг, академічному обміну студентів і викладачів та мала інституційну й фінансову допомогу з боку держави;
 - активізації діяльності ВНЗ з розвитку експорту освітніх послуг на основі розроблених цільових програм та реінвестування на маркетинг, інформаційно-рекламну й організаційну діяльність коштів, отриманих від іноземних студентів;
 - міжнародній акредитації освітніх програм українських ВНЗ;
 - створенню за кордоном мережі університетських представництв, центрів, насамперед на базі українських будинків науки і культури, в яких би здійснювався відбір та попередня підготовка для навчання в Україні;
 - розробленню навчальної програми з підготовки менеджерів міжнародної діяльності й маркетологів у сфері вищої освіти й науки, а також встановленню відповідної кваліфікації. Такі фахівці здійснювали б якісний маркетинг світового, регіонального й національного ринків освітніх послуг та забезпечували б науковий супровід експорту освітніх послуг.

Отже, подане дослідження, що спрямоване на визначення впливу процесів глобалізації та лібералізації на розвиток вищої освіти, зокрема транснаціонального її складника, є лише першим кроком у науковому осмисленні цієї багатогранної проблеми. Сподіваємося, що ми позначили специфічні наукові напрями, які можуть бути розглянуті у подальших наукових розвідках. Наголосимо, що переважна більшість наукових досліджень у вітчизняному освітньому просторі присвячена інтеграційним про-

Теорія і практика управління соціальними системами 4'2011

цесам у геополітичне об'єднання – Європейський Союз. На жаль, маємо констатувати недостатню наповненість фахових видань результатами вивчення схожих процесів у Північній та Південній Америці, країнах Східно-Азіатського регіону та Центральній Азії. Посиленої уваги, на нашу думку, також потребує проблема торгівлі освітніми й освітньо-професійними послугами та її вплив на формування міжнародного і міжкультурного вимірів діяльності вищих навчальних закладів, їх навчальних програм. Насамкінець, результати досліджень за подібною тематикою мають велике значення при розробленні національної й регіональної політики та проектування практичних заходів щодо розвитку вищої освіти. Зокрема, академічна спільнота виступає потужним критиком у переговорному процесі про включення вищої освіти до Генеральної угоди торгівлі послугами, а відтак, її аргументи повинні мати валідне наукове підґрунття.

Список літератури: 1. *Грищенко А.А.* Транснаціональний фактор у економічному зростанні транзитивних країн: Монографія /Андрій Анатолійович Грищенко. – К.: Видавництво НПУ імені М.П.Драгоманова, 2006. – 314 с. 2. *Карпенко М.П.* Экспорт российского высшего образования / М.П. Карпенко// Вестник высшей школы. – 2008. - № 4. – С. 35–36. 3. *Ларионова М.В., Горбунова Е.М.* Интернационализация высшего образования в странах ОЭСР /М.В. Ларионова, Е.М. Горбунова// Новости ОЭСР: образование, наука, новая экономика. – 2005. – С. 8–14. 4. *Alderman G.* The Globalization of Higher Education: Some Observations Regarding the Free Market and the National Interests /Geoffrey Alderman// Higher Education in Europe. – 2001. – № XXVI (1). – P. 47–52. 5. *Gregor A.D.* Globalization, Trade Liberalization and Higher Education: Research Areas and Questions. Occasional Papers in Higher Education (Number 10) /Alexander D. Gregor. – The University of Manitoba: The Centre for Higher Education Research and Development, 2002. – 34 p. 6. *Knight J.* Cross-border Tertiary Education: an Introduction /Jane Knight. – (in) Cross-Border Tertiary Education: a Way towards Capacity Development. - OECD, the World Bank, 2007. – P. 21-46. 7. *Naidoo V.A.* An Analysis of Ownership Forms in Offshore Higher Education Markets: A Recourse-based Perspective. A Thesis Submitted to the Victoria University of Wellington in Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy in International Business /Vikash A. Naidoo. – Victoria University of Wellington, 2010. – 519 p. 8. *Robinson D.* GATS and the OECD/UNESCO Guidelines and the Academic Profession /David Robinson// International Higher Education. – The Boston College Center for International Higher Education. – 2005. – Spring. - № 39. - P. 6–7. 9. *Sorensen O.* GATS and Education: An “Insider” View /Olve Sorensen// International Higher Education. – The Boston College Center for International Higher Education. – 2005. – Spring. - № 39. - P. 7–9.

Bibliography (transliterated): 1. Griwenko A.A. Transnacional'nij faktor u ekonomichnomu zrostanni tranzitivnih kraїн: Monografija /Andrij Anatolijovich Griwenko. – K.: Vidavnictvo NPU imeni M.P.Dragomanova, 2006. – 314 s. 2. Karpenko M.P. Jeksport rossijskogo vysshego obrazovanija /M.P. Karpenko// Vestnik vysshej shkoly. – 2008. - № 4. – S. 35–36. 3. Larionova M.V., Gorbunova E.M. Internacionalizacija vysshego obrazovanija v stranah OJeSR /M.V. Larionova, E.M. Gorbunova// Novosti OJeSR: obrazovanie, nauka, novaja jekonomika. – 2005. – S. 8–14. 4. Alderman G. The Globalization of Higher Education: Some Observations Regarding the Free Market and the National Interests /Geoffrey Alderman// Higher Education in Europe. – 2001. – № XXVI (1). – P. 47–52. 5. Gregor A.D. Globalization, Trade Liberalization and Higher Education: Research Areas and Questions. Occasional Papers in Higher Education (Number 10) /Alexander D. Gregor. – The University

of Manitoba: The Centre for Higher Education Research and Development, 2002. – 34 p. 6. Knight J. Cross-border Tertiary Education: an Introduction /Jane Knight. – (in) Cross-Border Tertiary Education: a Way towards Capacity Development. - OECD, the World Bank, 2007. – P. 21-46. 7. Naidoo V.A. An Analysis of Ownership Forms in Offshore Higher Education Markets: A Recourse-based Perspective. A Thesis Submitted to the Victoria University of Wellington in Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy in International Business /Vikash A. Naidoo. – Victoria University of Wellington, 2010. – 519 p. 8. Robinson D. GATS and the OECD/UNESCO Guidelines and the Academic Profession /David Robinson// International Higher Education. – The Boston College Center for International Higher Education. – 2005. – Spring. - № 39. - P. 6–7. 9. Sorensen O. GATS and Education: An “Insider” View /Olve Sorensen// International Higher Education. – The Boston College Center for International Higher Education. – 2005. – Spring. - № 39. - P. 7–9.

Н.Н. Авшениук

РАЗВИТИЕ ТРАНСНАЦИОНАЛЬНОГО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В КОНТЕКСТЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ РЫНКОВ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ

В статье показано функционирование глобального рынка образовательных услуг, дается характеристика основных форм транснационального высшего образования, которые развились в контексте либерализации научно-образовательной отрасли.

Ключевые слова: глобализация, формы предоставления транснационального высшего образования, рынок образовательных услуг, экспорт образовательных услуг, прямые иностранные инвестиции.

N. Avshenyuk

TRANSNATIONAL HIGHER EDUCATION DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION OF SERVICES MARKETS

Functioning of global market of educational services is rotined in the article, description of basic forms of transnational higher education, which developed in the context of liberalization of scientific-educational industry, is given.

Key words: globalization, modes of transnational educational services, market of educational services, export of educational services, foreign direct investments.

Стаття надійшла до редакційної колегії 2.09.2011
